Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

8 päivänä toukokuuta 2013 *

Henkilöiden vapaa liikkuvuus — Asetus (ETY) N:o 1612/68 — 12 artikla — Jäsenvaltion kansalaisesta, joka on työskennellyt toisessa jäsenvaltiossa, eronnut puoliso — Täysi-ikäinen lapsi, joka opiskelee vastaanottavassa jäsenvaltiossa — Vanhemman, joka on kolmannen valtion kansalainen, oleskeluoikeus — Direktiivi 2004/38/EY — 16–18 artikla — Unionin kansalaisen perheenjäsenten, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia, pysyvä oleskeluoikeus — Laillinen oleskelu — Mainittuun 12 artiklaan perustuva oleskelu

Asiassa C-529/11,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber), London (Yhdistynyt kuningaskunta) on esittänyt 2.6.2011 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 17.10.2011, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Olaitan Ajoke Alarape ja

Olukayode Azeez Tijani

vastaan

Secretary of State for the Home Department,

AIRE Centren

osallistuessa asian käsittelyyn,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja R. Silva de Lapuerta (esittelevä tuomari) sekä tuomarit G. Arestis, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev ja J. L. da Cruz Vilaça,

julkisasiamies: Y. Bot,

kirjaaja: johtava hallintovirkamies L. Hewlett,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 13.11.2012 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Olaitan Ajoke Alarape ja Olukayode Azeez Tijani, edustajanaan barrister Z. Jafferji,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

— AIRE Centre, edustajinaan legal director A. Weiss ja barrister A. Berry,

— Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään H. Walker, avustajinaan barrister F. Saheed ja barrister B. Kennelly,

— Tanskan hallitus, asiamiehenään C. Vang,

— Euroopan komissio, asiamiehinään C. Tufvesson ja M. Wilderspin,

kuultuaan julkisasiamiehen 15.1.2013 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15.10.1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 (EYVL L 257, s. 2), sellaisena kuin se on muutettuna 29.4.2004 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2004/38/EY (EUVL L 158, s. 77 ja oikaisut EUVL L 229, s. 35 ja EUVL 2005, L 197, s. 34; jäljempänä asetus N:o 1612/69), 12 artiklan sekä mainitun direktiivin 2004/38 16 artiklan 2 kohdan, 17 artiklan 3 ja 4 kohdan sekä 18 artiklan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Olaitan Ajoke Alarape ja hänen poikansa Olukayode Azeez Tijani sekä Secretary of State for the Home Department (jäljempänä Secretary of State) ja jossa on kyse siitä, että viimeksi mainittu hylkäsi Alarapen ja Tijanin hakemuksen pysyvän oleskeluoikeuden saamiseksi Yhdistyneessä kuningaskunnassa direktiivin 2004/38 nojalla.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin säännöstö

Asetus N:o 1612/68

3 Asetuksen N:o 1612/68 12 artiklassa, joka ei kuulu direktiivillä 2004/38 kumottuihin kyseisen asetuksen säännöksiin, säädetään seuraavaa:

”Jos jäsenvaltion kansalainen on tai on ollut työssä toisen jäsenvaltion alueella, on hänen lapsillaan, jos he asuvat kyseisessä jäsenvaltiossa, oikeus osallistua peruskoulutukseen, oppisopimuskoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen samoin edellytyksin kuin tämän valtion kansalaisilla.

Jäsenvaltioiden on tuettava toimenpiteitä, joilla pyritään turvaamaan näille lapsille parhaat mahdolliset edellytykset osallistua tähän opetukseen.”

Direktiivi 2004/38

4 Direktiivin 2004/38 2 artiklassa, jonka otsikko on ”Määritelmät”, säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

1) ’unionin kansalaisella’ henkilöä, jolla on jonkin jäsenvaltion kansalaisuus;

2) ’perheenjäsenellä’

a) aviopuolisoa;

– –

c) unionin kansalaisen alle 21-vuotiaita tai hänestä riippuvaisia jälkeläisiä suoraan etenevässä polvessa samoin kuin unionin kansalaisen aviopuolison tai b alakohdassa tarkoitetun kumppanin vastaavanlaisia jälkeläisiä;

– –

3) ’vastaanottavalla jäsenvaltiolla’ jäsenvaltiota, johon unionin kansalainen siirtyy käyttääkseen oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen ja oleskeluun.”

5 Direktiivin III lukuun, jonka otsikko on ”Oleskeluoikeus”, sisältyvät 6–15 artikla. Direktiivin 6 artikla koskee ”oikeutta oleskella enintään kolme kuukautta”.

6 Direktiivin 2004/38 7 artiklassa, jonka otsikko on ”Oikeus oleskella yli kolme kuukautta”, säädetään seuraavaa:

”1. Unionin kansalaisilla on oikeus oleskella toisen jäsenvaltion alueella yli kolmen kuukauden ajan

a) jos he ovat työntekijöitä tai itsenäisiä ammatinharjoittajia vastaanottavassa jäsenvaltiossa; tai

b) jos heillä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat niin, että he eivät oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmälle, ja kattava sairausvakuutusturva vastaanottavassa jäsenvaltiossa; tai

c)

— jos he ovat kirjoittautuneet yksityiseen tai julkiseen laitokseen, jonka vastaanottava jäsenvaltio on hyväksynyt tai jota se rahoittaa lainsäädäntönsä tai hallinnollisen käytäntönsä mukaisesti, pääasiallisena tarkoituksenaan osallistua koulutukseen, ammattikoulutus mukaan lukien, ja

— jos heillä on kattava sairausvakuutusturva vastaanottavassa jäsenvaltiossa ja he osoittavat asiaankuuluvalle kansalliselle viranomaiselle vakuutuksella tai muulla vastaavalla valitsemallaan tavalla, että heillä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat niin, että he eivät oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmälle; tai

d) jos he ovat a, b tai c alakohdassa tarkoitetut edellytykset täyttävän unionin kansalaisen mukana matkustavia tai häntä myöhemmin seuraavia perheenjäseniä.

2. Edellä 1 kohdassa säädetty oleskeluoikeus koskee myös perheenjäseniä, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia ja jotka tulevat unionin kansalaisen mukana vastaanottavaan jäsenvaltioon tai seuraavat häntä sinne myöhemmin, edellyttäen, että kyseinen unionin kansalainen täyttää 1 kohdan a, b tai c alakohdassa tarkoitetut edellytykset.

3. Sovellettaessa 1 kohdan a alakohtaa unionin kansalainen, joka ei enää ole työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja, säilyttää työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan aseman

a) jos hän joutuu tilapäisesti työkyvyttömäksi sairauden tai tapaturman vuoksi;

b) jos hän yli vuoden työskenneltyään joutuu asianmukaisesti rekisteröidyksi työttömäksi tahtomattaan ja ilmoittautuu työnhakijaksi asianomaiseen työvoimatoimistoon;

c) jos hän alle vuoden kestäneen määräaikaisen työsuhteen päätyttyä tai kahdentoista ensimmäisen kuukauden aikana joutuu asianmukaisesti rekisteröidyksi työttömäksi tahtomattaan ja ilmoittautuu työnhakijaksi asianomaiseen työvoimatoimistoon. Tällöin hän säilyttää työntekijän asemansa vähintään kuuden kuukauden ajan;

d) jos hän aloittaa ammatillisen koulutuksen. Työntekijän aseman säilyttäminen edellyttää, että ammatillinen koulutus liittyy asianomaisen henkilön aiempaan työskentelyyn, paitsi jos henkilö on työttömänä tahtomattaan.

4. Edellä 1 kohdan d alakohdasta ja 2 kohdasta poiketen vain aviopuolisolla, 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitetulla rekisteröidyllä kumppanilla ja riippuvaisilla lapsilla on oleskeluoikeus 1 kohdan c alakohdassa säädetyt edellytykset täyttävän unionin kansalaisen perheenjäseninä. Edellä 3 artiklan 2 kohtaa sovelletaan kyseisestä kansalaisesta riippuvaisiin sukulaisiin suoraan takenevassa polvessa samoin kuin unionin kansalaisen aviopuolison tai rekisteröidyn kumppanin vastaavanlaisiin sukulaisiin.”

7 Direktiivin 2004/38 12 artiklassa, jonka otsikko on ”Perheenjäsenten oleskeluoikeuden säilyminen unionin kansalaisen kuoltua tai poistuttua jäsenvaltiosta”, säädetään seuraavaa:

”1. Unionin kansalaisen kuolema tai poistuminen vastaanottavan jäsenvaltion alueelta ei vaikuta hänen perheenjäsentensä, jotka ovat jonkin jäsenvaltion kansalaisia, oleskeluoikeuteen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta toisen alakohdan soveltamista.

Kyseisten henkilöiden on ennen pysyvän oleskeluoikeuden saamista täytettävä 7 artiklan 1 kohdan a, b, c tai d alakohdassa säädetyt edellytykset.

2. Unionin kansalaisen perheenjäsenet, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia ja jotka ovat oleskelleet vastaanottavassa jäsenvaltiossa perheenjäseninä vähintään yhden vuoden ajan ennen unionin kansalaisen kuolemaa, eivät menetä oleskeluoikeuttaan tämän kuoleman myötä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta toisen alakohdan soveltamista.

Ennen kuin asianomaiset henkilöt saavat oikeuden pysyvään oleskeluun, heidän oleskeluoikeuteensa sovelletaan edelleen vaatimusta, jonka mukaan heidän on voitava todistaa olevansa työntekijöitä tai itsenäisiä ammatinharjoittajia tai että heillä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat niin, että he eivät oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmälle, ja kattava sairausvakuutusturva vastaanottavassa jäsenvaltiossa, tai että he ovat nämä edellytykset täyttävän henkilön vastaanottavaan jäsenvaltioon jo muodostuneen perheen jäseniä. ’Riittävät varat’ on määritelty 8 artiklan 4 kohdassa.

Nämä perheenjäsenet säilyttävät oleskeluoikeutensa yksinomaan henkilökohtaisten perusteiden nojalla.

3. Unionin kansalaisen poistuessa vastaanottavan jäsenvaltion alueelta tai kuollessa hänen lapsensa tai lasten tosiasiallisena huoltajana toimiva vanhempi eivät, kansalaisuudestaan riippumatta, menetä oleskeluoikeuttaan ennen lasten opintojen päättymistä, jos lapset oleskelevat vastaanottavassa jäsenvaltiossa ja ovat kirjoilla oppilaitoksessa opiskellakseen siellä.”

8 Direktiivin 2004/38 13 artiklassa, jonka otsikko on ”Perheenjäsenten oleskeluoikeuden säilyminen avioeron, avioliiton mitättömäksi julistamisen tai rekisteröidyn parisuhteen päättymisen jälkeen”, säädetään seuraavaa:

”1. Unionin kansalaisen avioero, avioliiton mitättömäksi julistaminen tai 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitetun rekisteröidyn parisuhteen päättyminen ei vaikuta unionin kansalaisen perheenjäsenten oleskeluoikeuteen, jos he ovat jonkin jäsenvaltion kansalaisia, sanotun kuitenkaan rajoittamatta toisen alakohdan soveltamista.

Kyseisten henkilöiden on ennen pysyvän oleskeluoikeuden saamista täytettävä 7 artiklan 1 kohdan a, b, c tai d alakohdassa säädetyt edellytykset.

2. Unionin kansalaisen perheenjäsenet, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia, eivät menetä oleskeluoikeuttaan avioeron, avioliiton mitättömäksi julistamisen eivätkä 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitetun rekisteröidyn parisuhteen päättymisen jälkeen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta toisen alakohdan soveltamista, jos

a) avioliitto tai rekisteröity parisuhde on kestänyt ennen avioeron, avioliiton mitättömäksi julistamisen tai 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitetun rekisteröidyn parisuhteen päättymisen edellyttämän menettelyn vireillepanoa vähintään kolme vuotta, joista yksi vuosi vastaanottavassa jäsenvaltiossa; tai

b) unionin kansalaisen lasten huolto on aviopuolisoiden tai 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettujen kumppaneiden keskinäisellä sopimuksella tai oikeuden päätöksellä uskottu aviopuolisolle tai kumppanille, joka ei ole minkään jäsenvaltion kansalainen; tai

c) erityisen vaikea tilanne, kuten perheväkivallan kohteeksi joutuminen avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen aikana, sitä edellyttää; tai

d) kun aviopuolisoiden tai 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettujen kumppaneiden keskinäisellä sopimuksella tai oikeuden päätöksellä aviopuolisolla tai kumppanilla, joka ei ole minkään jäsenvaltion kansalainen, on oikeus tavata alaikäistä lasta, ja jos tuomioistuin on katsonut, että tapaamisten on tapahduttava vastaanottavassa jäsenvaltiossa, niin pitkäksi aikaa kuin on tarpeen.

Ennen kuin asianomaiset saavat oikeuden pysyvään oleskeluun, heidän oleskeluoikeuteensa sovelletaan edelleen vaatimusta, jonka mukaan heidän on voitava todistaa olevansa työntekijöitä tai itsenäisiä ammatinharjoittajia tai että heillä on itseään ja perheenjäseniään varten riittävät varat niin, että he eivät oleskelunsa aikana muodostu rasitteeksi vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltojärjestelmälle, ja kattava sairausvakuutusturva vastaanottavassa jäsenvaltiossa, tai että he ovat nämä edellytykset täyttävän henkilön vastaanottavaan jäsenvaltioon jo muodostuneen perheen jäseniä. ’Riittävät varat’ on määritelty 8 artiklan 4 kohdassa.

Nämä perheenjäsenet säilyttävät oleskeluoikeutensa yksinomaan henkilökohtaisten perusteiden nojalla.”

9 Direktiivin 2004/38 IV luvun, jonka otsikko on ”Pysyvä oleskeluoikeus”, 16 artiklassa, jonka otsikko puolestaan on ”Unionin kansalaisiin ja heidän perheenjäseniinsä sovellettava yleissääntö”, säädetään seuraavaa:

”1. Unionin kansalaisilla, jotka ovat oleskelleet laillisesti vastaanottavan jäsenvaltion alueella yhtäjaksoisesti viisi vuotta, on oikeus pysyvään oleskeluun sen alueella. Tämä oikeus ei riipu III luvussa säädetyistä edellytyksistä.

2. Edellä 1 kohdan säännöksiä sovelletaan myös perheenjäseniin, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia ja jotka ovat oleskelleet vastaanottavassa jäsenvaltiossa unionin kansalaisen kanssa laillisesti ja yhtäjaksoisesti viisi vuotta.

3. Oleskelun yhtäjaksoisuuteen eivät vaikuta tilapäiset poissaolot, jotka eivät ylitä yhteensä kuutta kuukautta vuodessa, eivätkä pitemmät poissaolot asevelvollisuuden suorittamista varten eikä yksi enintään 12 peräkkäisen kuukauden poissaolo tärkeästä syystä, kuten raskauden ja synnytyksen, vakavan sairauden, opiskelun tai ammatillisen koulutuksen tai työtehtäviä varten toisen jäsenvaltion tai kolmannen maan alueelle tapahtuvan siirron vuoksi.

4. Kun oikeus pysyvään oleskeluun on saatu, se voidaan menettää ainoastaan olemalla vastaanottavan jäsenvaltion alueelta poissa yhtäjaksoisesti yli kaksi vuotta.”

10 Direktiivin 17 artiklassa, jonka otsikko on ”Vastaanottavassa jäsenvaltiossa työskentelynsä päättäneitä henkilöitä ja näiden perheenjäseniä koskevat poikkeukset”, säädetään kyseisten työntekijöiden ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta saada tietyin edellytyksin pysyvä oleskeluoikeus vastaanottavassa jäsenvaltiossa ennen viiden vuoden yhtäjaksoisen oleskelun päättymistä.

11 Direktiivin 2004/38 saman IV luvun 18 artiklassa, jonka otsikko on ”Pysyvän oleskeluoikeuden myöntäminen tietyille perheenjäsenille, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia”, säädetään seuraavaa:

”Unionin kansalaisen 12 artiklan 2 kohdassa ja 13 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuille perheenjäsenille, jotka täyttävät mainituissa kohdissa säädetyt edellytykset, on myönnettävä oikeus oleskella pysyvästi, kun he ovat oleskelleet vastaanottavassa jäsenvaltiossa laillisesti ja yhtäjaksoisesti viisi vuotta, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 17 artiklan säännösten soveltamista.”

Yhdistyneen kuningaskunnan säännöstö

12 Euroopan talousalueelta peräisin olevasta maahanmuutosta vuonna 2006 annettu asetus (Immigration (European Economic Area) Regulations 2006, jäljempänä vuoden 2006 asetus) tuli voimaan 30.4.2006, ja sen tarkoituksena on panna direktiivin 2004/38 säännökset täytäntöön Yhdistyneen kuningaskunnan oikeudessa.

13 Vuoden 2006 asetuksen 10 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1) Tässä asetuksessa ’perheenjäsenellä, joka on säilyttänyt oleskeluoikeutensa’ tarkoitetaan 2, 3, 4 tai 5 momentissa vahvistetut edellytykset täyttävää henkilöä, jollei 8 momentista muuta johdu.

– –

5) Henkilö täyttää tässä momentissa vahvistetut edellytykset, jos

a) hän on vaaditut edellytykset täyttävän henkilön avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen päättymisen vuoksi lakannut olemasta vaaditut edellytykset täyttävän henkilön perheenjäsen

b) hän oleskeli Yhdistyneessä kuningaskunnassa tämän asetuksen mukaisesti päättymisen ajankohtana

c) hän täyttää 6 momentissa vahvistetun edellytyksen ja

d) hän täyttää jonkin seuraavista edellytyksistä:

i) avioliitto tai rekisteröity parisuhde on kestänyt ennen avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen päättymistä koskevan menettelyn alkamista vähintään kolmen vuoden ajan, josta aviopuolisot tai rekisteröidyn parisuhteen osapuolet olivat oleskelleet Yhdistyneessä kuningaskunnassa vähintään vuoden

ii) vaaditut edellytykset täyttävän henkilön entinen puoliso tai rekisteröity kumppani on vaaditut edellytykset täyttävän henkilön lapsen huoltaja

iii) vaaditut edellytykset täyttävän henkilön entisellä puolisolla tai rekisteröidyllä kumppanilla on vaaditut edellytykset täyttävän henkilön alle 18-vuotiasta lasta koskeva tapaamisoikeus ja tuomioistuin on määrännyt, että tapaamisten on tapahduttava Yhdistyneessä kuningaskunnassa, tai

iv) erityisen vaikea tilanne, kuten se, että henkilö tai joku muu perheenjäsen joutui perheväkivallan kohteeksi avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen aikana, edellyttää henkilön oleskeluoikeuden säilymistä Yhdistyneessä kuningaskunnassa.

6) Tässä momentissa vahvistettu edellytys on, että henkilö

a) ei ole [Euroopan talousalueen (ETA)] kansalainen, mutta jos hän olisi ETA-kansalainen, hän olisi 6 §:ssä tarkoitettu työntekijä, itsenäinen ammatinharjoittaja tai itsenäisesti toimeentuleva henkilö, tai

b) on a kohdassa tarkoitetun henkilön perheenjäsen.

_ _”

14 Vuoden 2006 asetuksen 15 §:ssä, jonka otsikko on ”Pysyvä oleskeluoikeus”, säädetään seuraavaa:

”1) Seuraavat henkilöt saavat pysyvän oleskeluoikeuden Yhdistyneessä kuningaskunnassa:

a) ETA-kansalainen, joka on asunut Yhdistyneessä kuningaskunnassa tämän asetuksen mukaisesti yhtäjaksoisesti viiden vuoden ajan

b) ETA-kansalaisen perheenjäsen, joka ei itse ole ETA-kansalainen mutta joka on asunut Yhdistyneessä kuningaskunnassa ETA-kansalaisen kanssa tämän asetuksen mukaisesti yhtäjaksoisesti viiden vuoden ajan

c) työskentelyn lopettanut työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja

d) työskentelyn lopettaneen työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan perheenjäsen

e) jokainen, joka oli työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan perheenjäsen, kun

i) työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja on kuollut

ii) perheenjäsen asui hänen kanssaan välittömästi ennen hänen kuolemaansa ja

iii) työntekijä tai itsenäinen ammatinharjoittaja oli asunut Yhdistyneessä kuningaskunnassa yhtäjaksoisesti ainakin kaksi välittömästi kuolemaansa edeltänyttä vuotta tai kuoleman syynä oli työtapaturma tai ammattitauti

f) jokainen,

i) joka on oleskellut Yhdistyneessä kuningaskunnassa tämän asetuksen mukaisesti yhtäjaksoisesti viiden vuoden ajan ja

ii) joka oli tämän ajanjakson päätyttyä oleskeluoikeutensa säilyttänyt perheenjäsen.

2) Tämän asetuksen perusteella kerran saadun oleskeluoikeuden menettää vain olemalla poissa Yhdistyneestä kuningaskunnasta yli kaksi peräkkäistä vuotta kestävän ajanjakson.

_ _”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

15 Alarape, joka on syntynyt 9.7.1970, on 28.2.1988 syntyneen Tijanin äiti, ja he ovat Nigerian kansalaisia. Asetuttuaan Yhdistyneeseen kuningaskuntaan he saivat heinäkuussa 2004 ja elokuussa 2005 oleskeluluvat, Alarape toisessa jäsenvaltiossa työskentelevän jäsenvaltion kansalaisen aviopuolisona ja Tijani alle 21-vuotiaana kyseisestä jäsenvaltion kansalaisesta riippuvaisena jälkeläisenä, ja nämä luvat olivat voimassa 17.2.2009 asti.

16 Alarape työskenteli Yhdistyneessä kuningaskunnassa osa-aikaisesti itsenäisenä ammatinharjoittajana ansaiten noin 1 600 Englannin puntaa (GBP) kuukaudessa. Hän maksoi veronsa ja vakuutusmaksunsa.

17 Tijani on opiskellut Yhdistyneeseen kuningaskuntaan saapumisestaan alkaen täysipäiväisesti ensin koulussa, sitten London Metropolitan Universityssä ja lopulta London South Bank Universityssä. Ajankohtana, jolloin ennakkoratkaisupyyntö esitettiin unionin tuomioistuimelle, hänet oli virallisesti hyväksytty Edinburghin yliopistoon tohtorin tutkinnon suorittamista varten. Hän oli suunnitellut asuvansa kurssien aikana Edinburghissa (Yhdistynyt kuningaskunta). Hän teki osa-aikatöitä vuosina 2006–2008.

18 Secretary of State hylkäsi 29.1.2010 tekemällään päätöksellä pääasian valittajien hakemuksen pysyvän oleskeluluvan saamiseksi Yhdistyneessä kuningaskunnassa direktiivin 2004/38 nojalla. Alarapen avioero vahvistettiin 16.2.2010.

19 First-tier Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) hylkäsi pääasian valittajien kyseisestä Secretary of Staten päätöksestä nostaman kanteen sillä perusteella, että viimeksi mainitut eivät olleet kyseisen tuomioistuimen mukaan näyttäneet toteen, että heidän perheenjäsenensä, joka on unionin kansalainen, olisi käyttänyt Yhdistyneessä kuningaskunnassa EY:n perustamissopimuksesta johtuvia oikeuksiaan asianomaisena ajanjaksona, koska tältä osin esitetyt todisteet osoittivat sen, että asianomainen oli työntekijänä, vain huhtikuun 2004 ja huhtikuun 2006 väliseltä ajalta. Kyseinen tuomioistuin hylkäsi myös pääasian valittajien väitteet siitä, että yhtäältä Alarapen oleskeluoikeus olisi säilynyt hänen avioeronsa jälkeen ja toisaalta hylkäävällä päätöksellä loukattiin heidän yksityis- ja perhe-elämän suojaa koskevaa perusoikeuttaan.

20 Pääasian valittajat valittivat First-tier Tribunalin (Immigration and Asylum Chamber) päätöksestä ennakkoratkaisupyynnön esittäneeseen tuomioistuimeen ja esittivät valituksen yhteydessä ensimmäistä kertaa asetuksen N:o 1612/68 12 artiklaan perustuvan väitteen.

21 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin katsoo, että First-tier Tribunal (Immigration and Asylum chamber) on saattanut tehdä oikeudellisen virheen, koska se ei pääasiassa tutkinut asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan mahdollista vaikutusta. Se toteaa tältä osin, että vaikutus olisi pitänyt tutkia viran puolesta, joten se, että pääasian valittajat eivät vedonneet tähän artiklaan ensimmäisessä oikeusasteessa, ei vaikuta oikeudenkäyntiin.

22 Tässä tilanteessa Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber), London, päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Jotta vanhempi voitaisiin katsoa ’tosiasialliseksi huoltajaksi’ siten, että hänellä olisi johdettu oleskeluoikeus sen perusteella, että hänen yli 21-vuotias lapsensa käyttää asetuksen N:o 1612/68 12 artiklassa – – tarkoitettua oikeuttaan osallistua koulutukseen, onko kyseisen lapsen

a) oltava tämän vanhempansa huollettavana,

b) asuttava tämän vanhempansa taloudessa ja

c) saatava tältä vanhemmalta henkistä tukea?

2) Jos vanhemman ei tarvitse osoittaa tällaisen johdetun oleskeluoikeuden saamiseksi, että kaikki edellä mainitut kolme edellytystä täyttyvät, riittääkö, että osoitetaan ainoastaan yhden tai ainoastaan kahden edellytyksen täyttyminen?

3) Edellä [ensimmäisen kysymyksen b alakohtaan] liittyen kysytään, voidaanko aikuisen lapsen, joka on opiskelija, katsoa asuvan samassa taloudessa vanhempansa tai vanhempiensa kanssa silloinkin, kun lapsi asuu muualla kuin kotonaan opiskelujensa ajan (lomia ja joitakin viikonloppuja lukuun ottamatta).

4) Edellä [ensimmäisen kysymyksen c alakohtaan liittyen] kysytään, onko vanhemman tarjoaman henkisen tuen oltava luonteeltaan erityistä (kuten henkisesti tai fyysisesti läheistä) vai riittääkö, että kyseessä on vanhemman ja aikuisen lapsen välinen tavanomainen tunneside.

5) Kun henkilöllä on ollut asetuksen N:o 1612/68 12 artiklassa – – tarkoitettu unionin oleskeluoikeus yhtäjaksoisesti yli viiden vuoden ajan, otetaanko tämä oleskelu huomioon direktiivin 2004/38 – – pysyvää oleskeluoikeutta koskevassa IV luvussa tarkoitetun ’pysyvän oleskeluoikeuden’ saamisessa ja saman direktiivin 19 artiklassa tarkoitetun oleskelukortin myöntämisessä?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Neljä ensimmäistä kysymystä

23 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee neljällä ensimmäisellä kysymyksellään, jotka on tutkittava yhdessä, mitkä edellytykset 21 vuotta täyttäneen lapsen, joka on osallistunut koulutukseen asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan perusteella, vanhemman on täytettävä, jotta hän säilyttää johdetun oleskeluoikeuden tämän saman artiklan nojalla.

24 Ensinnäkin on huomattava, ettei täysi-ikäiseksi tuleminen vaikuta suoraan oikeuksiin, jotka lapselle myönnetään asetuksen N:o 1612/68 12 artiklassa, sellaisena kuin sitä on oikeuskäytännössä tulkittu, koska sekä kyseisessä artiklassa säädetty oikeus osallistua koulutukseen että siihen liittyvä lapsen oleskeluoikeus pysyvät nimittäin tarkoituksensa ja tavoitteensa mukaisesti voimassa lapsen opintojen päättymiseen asti (asia C-480/08, Teixeira, tuomio 23.2.2010, Kok., s. I-1107, 78 ja 79 kohta).

25 Koska siten vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan soveltamisalaan sisältyvät myös korkeakouluopinnot, lapsen opinnot voivat päättyä vasta hänen täysi-ikäiseksi tulonsa jälkeen (ks. em. asia Teixeira, tuomion 80 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

26 Toiseksi vanhemman johdetusta oleskeluoikeudesta on muistettava, että oikeuskäytännössä on jo katsottu, että jos lapsilla on asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan perusteella oikeus jatkaa koulunkäyntiään vastaanottavassa jäsenvaltiossa, kun taas huoltajina olevat vanhemmat saattavat menettää oleskeluoikeutensa, se, että mainituilta vanhemmilta evätään mahdollisuus jäädä vastaanottavaan jäsenvaltioon lastensa koulunkäynnin ajaksi, voi olla omiaan viemään näiltä lapsilta unionin lainsäätäjän näille vahvistaman oikeuden (ks. asia C-310/08, Ibrahim ja Secretary of State for the Home Department, tuomio 23.2.2010, Kok., s. I-1065, 30 kohta).

27 Samoin on myös katsottu, että sillä seikalla, että kyseisten lasten vanhemmat ovat tällä välin eronneet, ja sillä, että ainoastaan toinen vanhemmista on unionin kansalainen, joka ei ole enää siirtotyöläinen vastaanottavassa valtiossa, ei ole tässä yhteydessä mitään merkitystä (ks. asia C-413/99, Baumbast ja R, tuomio 17.9.2002, Kok., s. I-7091, 63 kohta ja em. asia Ibrahim ja Secretary of State for the Home Departement, tuomion 29 kohta).

28 Siltä osin kuin kyse on täysi-ikäiseksi tulleen lapsen, joka käyttää oikeuttaan opiskella vastaanottavassa jäsenvaltiossa, huoltajana toimineen vanhemman johdetusta oleskeluoikeudesta, oikeuskäytännössä on jo todettu, että vaikka kyseisen lapsen oletetaan lähtökohtaisesti kykenevän huolehtimaan toimeentulostaan, mainitun vanhemman oleskeluoikeus voi jatkua täysi-ikäisyyden jälkeenkin, kun tämän vanhemman läsnäolo ja huolenpito ovat lapselle edelleen tarpeen, jotta hän voisi opiskella ja saattaa opintonsa päätökseen. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen asiana on arvioida, onko tästä todella kyse pääasiassa (ks. vastaavasti em. asia Teixeira, tuomion 86 kohta).

29 Jos sen sijaan se, jolla on asetuksen N:o 1612/68 12 artiklaan perustuva oleskeluoikeus, ei enää tarvitse huoltajanaan olevan vanhempansa läsnäoloa ja huolenpitoa, jotta hän voisi opiskella ja saattaa opintonsa päätökseen vastaanottavassa jäsenvaltiossa, kyseisen vanhemman johdettu oleskeluoikeus mainitussa valtiossa päättyy lapsen tullessa täysi-ikäiseksi (ks. vastaavasti em. asia Teixeira, tuomion 87 kohta).

30 Kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 35–37 kohdassa, sen määritteleminen, tarvitseeko täysi-ikäinen lapsi edelleen vanhempansa läsnäoloa ja huolenpitoa opiskelua ja opintojen päätökseen saattamista varten, on tosiseikkoja koskeva kysymys, joka yksin kansallisen tuomioistuimen on selvitettävä. Se voi ottaa tältä osin huomioon pääasiaan liittyvät todellista tarvetta osoittavat olosuhteet ja indisiot, kuten esimerkiksi lapsen iän, asumisen perheen taloudessa sekä sen, että hän tarvitsee vanhemman taloudellista tai henkistä tukea opiskellakseen ja saattaakseen opintonsa päätökseen.

31 Neljään ensimmäiseen kysymykseen on näin ollen vastattava, että täysi-ikäiseksi tulleen ja asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan perusteella koulutukseen osallistuneen lapsen vanhemman johdettu oleskeluoikeus voi jatkua saman artiklan nojalla, jos tämän vanhemman läsnäolo ja huolenpito ovat lapselle edelleen tarpeen, jotta hän voisi opiskella ja saattaa opintonsa päätökseen; ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on arvioitava tätä kaikkien sen käsiteltäväksi saatetun asian olosuhteiden perusteella.

Viides kysymys

32 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin haluaa viidennellä kysymyksellään selvittää, voidaanko ajanjaksot, jotka unionin kansalaisen perheenjäsenet, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia, ovat oleskelleet vastaanottavassa jäsenvaltiossa yksinomaan asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan perusteella ja ilman, että direktiivin 2004/38 mukaiset oleskeluoikeuden edellytykset täyttyvät, ottaa huomioon tässä direktiivissä tarkoitetun pysyvän oleskeluoikeuden myöntämiseksi kyseisille perheenjäsenille.

33 Tältä osin on todettava, että direktiivi 2004/38 koskee kahta eri tilannetta, joissa unionin kansalaisen perheenjäsenet, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia, voivat saada tämän direktiivin mukaisen pysyvän oleskeluoikeuden. Yhtäältä direktiivin 16 artiklan 2 kohdan mukaan artiklan 1 kohdassa tarkoitetun pysyvän oleskeluoikeuden saavat myös mainitut perheenjäsenet, jotka ovat oleskelleet vastaanottavassa jäsenvaltiossa unionin kansalaisen kanssa laillisesti ja yhtäjaksoisesti viisi vuotta. Direktiivin 17 artiklassa säädetään tietyin edellytyksin poikkeuksia, jotka koskevat vastaanottavassa jäsenvaltiossa työskentelynsä päättäneitä työntekijöitä ja heidän perheenjäseniään. Toisaalta direktiivin 2004/38 18 artiklan mukaan unionin kansalaisen direktiivin 12 artiklan 2 kohdassa ja 13 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuille perheenjäsenille, jotka täyttävät näissä säännöksissä vahvistetut edellytykset, on myönnettävä pysyvä oleskeluoikeus, kun he ovat oleskelleet vastaanottavassa jäsenvaltiossa laillisesti ja yhtäjaksoisesti viisi vuotta.

34 Direktiivin 2004/38 16 artiklan 2 kohdan soveltamiseksi on todettava, että pysyvän oleskeluoikeuden myöntäminen unionin kansalaisen perheenjäsenille, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia, riippuu joka tapauksessa siitä, että yhtäältä kyseinen kansalainen itse täyttää direktiivin 16 artiklan 1 kohdassa vahvistetut edellytykset ja että toisaalta kyseiset perheenjäsenet ovat oleskelleet hänen kanssaan asianomaisen ajanjakson.

35 Edellytyksistä, jotka unionin kansalaisen on täytettävä, on todettava, että unionin tuomioistuin on jo todennut direktiivin 2004/38 16 artiklan 1 kohdasta – tarkasteltuaan direktiivin tavoitteita ja sekä kokonaisvaltaista että erityistä asiayhteyttä, johon se kuuluu –, että laillisen oleskelun käsite, jota kyseisessä säännöksessä käytetyillä sanoilla ”ovat oleskelleet laillisesti” tarkoitetaan, on ymmärrettävä direktiivissä säädettyjen ja erityisesti sen 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen edellytysten mukaiseksi oleskeluksi ja että näin ollen jäsenvaltion oikeuden mukaista oleskelua, joka ei kuitenkaan täytä direktiivin 2004/38 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja edellytyksiä, ei voida pitää direktiivin 16 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna laillisena oleskeluna (yhdistetyt asiat C-424/10 ja C-425/10, Ziolkowski ja Szeja, tuomio 21.12.2011, Kok., s. I-14035, 46 ja 47 kohta).

36 Unionin kansalaisen perheenjäsenten, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia, pysyvän oleskeluoikeuden saamisen osalta edellä 34 kohdassa mainittu velvollisuus oleskella kyseisen kansalaisen kanssa vastanottavassa jäsenvaltiossa asianomaisen ajanjakson merkitsee sitä, että heillä on oltava samanaikaisesti oleskeluoikeus direktiivin 2004/38 7 artiklan 2 kohdan nojalla perheenjäseninä, jotka tulevat unionin kansalaisen mukana vastaanottavaan jäsenvaltioon tai seuraavat häntä sinne myöhemmin.

37 Tästä seuraa, että pysyvän oleskeluoikeuden myöntämiseksi direktiivin 2004/38 16 artiklan 2 kohdan nojalla unionin kansalaisen perheenjäsenille, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia, voidaan ottaa huomioon vain näiden perheenjäsenten sellaiset oleskelujaksot, jotka täyttävät direktiivin 7 artiklan 2 kohdassa säädetyn edellytyksen.

38 Kun direktiivin 2004/38 18 artiklassa viitataan sen 12 artiklan 2 kohtaan ja 13 artiklan 2 kohtaan, myös siinä rajataan siinä tarkoitettua pysyvää oleskeluoikeutta, koska yhtäältä tämän oleskeluoikeuden voivat saada vain unionin kansalaisen perheenjäsenet, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia ja jotka säilyttävät oleskeluoikeutensa kyseisen kansalaisen kuollessa ja avioeron, avioliiton mitättömäksi julistamisen tai rekisteröidyn parisuhteen päättymisen jälkeen, ja koska toisaalta kyseinen oleskeluoikeus edellyttää, että asianomaiset pystyvät ennen pysyvän oleskeluoikeuden saamista itse osoittamaan, että he täyttävät samat edellytykset kuin direktiivin 2004/38 7 artiklan 1 kohdan a, b ja d alakohdassa tarkoitetut edellytykset.

39 Tämän vuoksi voidaan ottaa huomioon vain direktiivissä 2004/38 säädetyt edellytykset täyttävät oleskelujaksot kyseisessä direktiivissä tarkoitetun pysyvän oleskeluoikeuden myöntämiseksi unionin kansalaisen perheenjäsenille, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia.

40 Sillä, että unionin kansalaisen perheenjäsen, joka ei ole minkään jäsenvaltion kansalainen, on oleskellut jäsenvaltiossa yksinomaan asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan perusteella, ei voi näin ollen olla mitään vaikutusta direktiivissä 2004/38 tarkoitetun pysyvän oleskeluoikeuden saamiseen.

41 Tätä päätelmää ei voi asettaa kyseenalaiseksi asiassa C-162/09, Lassal, 7.10.2010 (Kok., s. I-9217) esitetty toteamus, jonka mukaan sellaiset viiden vuoden yhtäjaksoisen oleskelun jaksot, jotka olivat täyttyneet ennen direktiivin 2004/38 täytäntöönpanopäivää asianomaisessa jäsenvaltiossa ennen tätä päivää annettujen unionin säädösten mukaisesti, on otettava huomioon tarkasteltaessa kyseisen direktiivin 16 artiklan 1 kohtaan perustuvan pysyvän oleskeluoikeuden saamista.

42 Kuten ensiksi edellä 33–39 kohdasta käy ilmi, ainoastaan direktiivissä 2004/38 säädetyt edellytykset täyttävät oleskelujaksot voidaan ottaa huomioon direktiivissä tarkoitetun pysyvän oleskeluoikeuden myöntämiseksi unionin kansalaisen perheenjäsenille, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia.

43 On todettava toiseksi, että edellä mainitussa asiassa Lassal annetussa tuomiossa pohdinnan kohteena ei ollut se, oliko asianomainen unionin oikeudessa tarkoitettu ”työntekijä”, eikä siis se, täyttikö hän direktiivin 2004/38 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädetyn edellytyksen.

44 On tosin totta, että koska suurin osa ajanjaksoista, jotka asianomainen on oleskellut kyseessä olevassa jäsenvaltiossa, edelsivät direktiivin 2004/38 antamista, kyseiset ajanjaksot ovat voineet täyttyä vain ”ennen [direktiiviä] annettujen unionin säädösten mukaisesti”. Tämä edellä mainitussa asiassa Lassal annetussa tuomiossa käytetty sanamuoto on kuitenkin ymmärrettävä ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen esittämien kysymysten yhteydessä – kysymykset eivät koskeneet direktiivin 2004/38 16 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun laillisen oleskelun aineellisia edellytyksiä vaan sitä, miten käsitellään sellaisia nämä edellytykset täyttäviä oleskeluajanjaksoja, jotka olivat täyttyneet ennen kuin mainittu direktiivi pantiin täytäntöön kyseisessä jäsenvaltiossa.

45 Sitä vastoin laillisen oleskelun käsitettä, joka sisältyy implisiittisesti direktiivin 2004/38 16 artiklan 1 kohdassa käytettyyn ilmaisuun ”ovat oleskelleet laillisesti”, analysoitiin ensimmäisen kerran vasta edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Ziolkowski ja Szeja annetussa tuomiossa.

46 On lisäksi palautettava mieleen, että yhtäältä direktiivin 2004/38 tarkoituksena on päästä eroon alakohtaisesta ja epäyhtenäisestä tavasta käsitellä oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen ja oleskeluun sekä helpottaa tämän oikeuden käyttämistä laatimalla yksi säädös, jolla kodifioidaan ja tarkistetaan kyseistä direktiiviä edeltäneet unionin oikeuden säädökset, ja että toisaalta siinä säädetään oleskeluoikeutta vastaanottavassa jäsenvaltiossa koskevasta asteittaisesta järjestelmästä, jossa toistetaan pääasiallisesti direktiiviä edeltäneissä unionin oikeuden säädöksissä ja oikeuskäytännössä vahvistetut vaiheet ja edellytykset ja päädytään lopulta pysyvään oleskeluoikeuteen (ks. em. yhdistetyt asiat Ziolkowski ja Szeja, tuomion 37 ja 38 kohta).

47 Näin ollen ilmaisu ”ennen [direktiiviä 2004/38] annetut unionin säädökset”, josta on kyse edellä mainitun asiassa Lassal annetun tuomion 40 kohdassa, on ymmärrettävä siten, että se viittaa säädöksiin, jotka kodifioitiin, joita muutettiin tai jotka kumottiin kyseisellä direktiivillä, eikä säädöksiin, joihin direktiivi ei vaikuttanut, kuten asetuksen N:o 1612/68 12 artikla.

48 Edellä esitetyn perusteella viidenteen kysymykseen on vastattava, että ajanjaksoja, jotka unionin kansalaisen perheenjäsenet, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia, ovat oleskelleet vastaanottavassa jäsenvaltiossa yksinomaan asetuksen N:o 1612/68 12 artiklan perusteella ja ilman, että direktiivin 2004/38 mukaiset oleskeluoikeuden edellytykset täyttyvät, ei voida ottaa huomioon direktiivissä tarkoitetun pysyvän oleskeluoikeuden myöntämiseksi kyseisille perheenjäsenille.

Oikeudenkäyntikulut

49 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Täysi-ikäiseksi tulleen ja työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15.10.1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68, sellaisena kuin se on muutettuna 29.4.2004 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2004/38/EY, 12 artiklan perusteella koulutukseen osallistuneen lapsen vanhemman johdettu oleskeluoikeus voi jatkua saman artiklan nojalla, jos tämän vanhemman läsnäolo ja

huolenpito ovat lapselle edelleen tarpeen, jotta hän voisi opiskella ja saattaa opintonsa päätökseen: ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on arvioitava tätä kaikkien sen käsiteltäväksi saatetun asian olosuhteiden perusteella.

2) **Ajanjaksoja, jotka unionin kansalaisen perheenjäsenet, jotka eivät ole minkään jäsenvaltion kansalaisia, ovat oleskelleet vastaanottavassa jäsenvaltiossa yksinomaan asetuksen N:o 1612/68, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 2004/38, 12 artiklan perusteella ja ilman, että kyseisen direktiivin mukaiset oleskeluoikeuden edellytykset täyttyvät, ei voida ottaa huomioon direktiivissä tarkoitetun pysyvän oleskeluoikeuden myöntämiseksi kyseisille perheenjäsenille.**

Allekirjoitukset